

P r i k a z i i o s v r t i

ZNAK I IZAZOV VREMENA

Mijo NIKIĆ (ur.), *Novi religiozni pokreti. Zbornik radova sa znanstvenog simpozija Filozofskog fakulteta Družbe Isusove o novim religioznim pokretima*, održanog 15. i 16. studenog 1996. u Zagrebu, FTI, Zagreb, 1997., 336 str.; (Biblioteka Filozofski niz, knjiga 11)

Zbornik sadrži predavanja petnaestorice predavača održanih na simpoziju i još neke prevedene članke. Evo navedenih članaka: M. NIKIĆ, Fenomen novih religioznih pokreta istočne i zapadne provenijencije; T. IVANČIĆ, Credo novih religioznih pokreta; T. TRSTENJAK, Metode propagande i uzroci uspjeha novih religioznih pokreta; I. ŠPORČIĆ, Biblija i novi religiozni pokreti; A. MIŠIĆ, Sekte u ranom kršćanstvu; J. JUKIĆ, Nove društvene prilike i ezoterično-okultna religioznost; S. DJUNDJA, Spiritizam i sotonizam u "novoj religioznosti"; I. KOPREK, Religijsko-etička prosudba "Scientology" pokreta; J. ZALOKAR, Izvori i dometi New Agea - jedno dublje razumijevanje u kontekstu mišljenja planetarnog politologa; H. LASIĆ, New Age - "nova religija" modernog doba; S. TADIĆ, Novi religijski pokreti u sekulariziranom svijetu; I. DEVČIĆ, Antikršćanski karakter nove religioznosti; J. BOGDAN, Odgovor Katoličke crkve na nove religiozne pokrete - sekte; P. L. ZOCATELLI, Mogućnosti dijaloga s novim religioznim pokretima; J. KOLARIĆ, Navjestitelji novog svijeta: Božja djeca, Hare Krišna, Transcendentalna meditacija, Ananda Marga, Lectorium Rosicrucianum, Dark pokret; E. FIZZOTTI, Reinkarnacija - izazov s više dimenzija; A. RONCO, Reinkarnacija i osobni identitet (Psihološko gledište).

Tema je veoma aktualna i zamršena. Mnoštvo literature piše o tom dinamičnom događanju, posebno tri posljednja desetljeća. Nije nam moguće osvrnuti se pojedinačno na predavanja koja su veoma bogata podacima i donose razmišljanja predavača s brojnim prijedlozima. Stoga ovdje upozoravamo na neke činjenice i smjernice koje nalazimo u predavanjima. Shvatljivo je da se neke teme dodiruju u više predavanja i da traže svoje vrijeme sazrijevanja i produbljivanja.

Začuđuje činjenica da ima više od 1500, čak i do 3000 raznih religioznih pokreta u svijetu (Ivančić), koji dolaze s Istoka i sa Zapada (Nikić). To je zaista univerzalni fenomen u naše vrijeme (Nikić). Čini se kao bujno raslinje koje u guštari raste poslije proljetnih kiša. Teren je to koji niče na ezoterijskom (Ivančić, Jukić) i okultnom području (Jukić, Šporčić), na tlu istočnjačkih religija i raznih psiholoških svjetonazora (Ivančić), na tlu gnostičkom, odnosno neognostičkom (Šporčić, Devčić), spiritizma i sotonizma (Djundja).

Novi religiozni pokreti zahvaćaju ponajprije mlade (Nikić). Uzrok, a donekle i cilj koji potiče mlade na traženje novoga jest traženje sebe i svog identiteta, svoje sreće (Nikić, Djundja), traženje smisla i budućnosti, eshatologije (Ivančić). Teško je pri tome točno odrediti zajedničku nauku novih religioznih pokreta. Stoga se lakše može govoriti o temeljnim usmjerenjima koja oni u svom "religioznom" razmišljanju slijede: o Bogu, svijetu, o objavi, o otkupljenju i eshatologiji (Ivančić). Mnoštvo mladih traži nešto novo. No, nije do toga došlo slučajno. Moderna i postmoderna pridonijela je tom ozračju nesigurnosti, relativizma, individualizma i pluralizma u kojemu svaki pojedinac traži na području religiozne ponude ono što mu odgovara. Sociološki ambijenat je na tom području veoma važan i presudan (Jukić).

U takvom ambijentu nesigurnosti mladi odbacuju dosadašnji religiozni svijet i traže novi, prihvaćaju autoritativne vođe (Kolarić). Dakako da i načini pristupanja mladima i nuđenje pojedinih novih pokreta ima svoj utjecaj (Nikić, Trstenjak), jer gladna riba hvata lako hranu koja joj se dobaci.

Neke sekte nalazimo i u ranom kršćanstvu (Mišić), kao i razne ezoterijske i kultne oblike u srednjem vijeku (Jukić), ali u naše dane to je veliko bujanje. Pri tome neki moderni religiozni pokreti koriste i stare gnostičke odnosno neognostičke ponude (Mišić, Šporčić, Devčić). Pri tome nailazimo na manipulaciju i eklektizam ranijih religijskih strujanja; upotrebljava se i Biblija, ali na istrgnut i iskrivljeni način (Šporčić). Ide se za nekim sinkretizmom bilo u pokretu Scientology (Koprek) i posebno u pokretu New Age (Novo doba) (Zalokar, Lasić). Neki govore o reinkarnaciji (Fizzotti, Ronco).

Zabrinjavajuće je što su neki religiozni pokreti doveli svoje sljedbenike do samoubojstva kolektivnog (Nikić) ili pak pojedinačnog (Kolarić); što se u sotonskim pokretima žrtvuju sotonskim božanstvima i ljudi (Djudja); što mnoge osobe bivaju rastrojene, svršavaju na psihijatriji, nisu kadre ponovno se vratiti u redoviti život, što neki pokreti prakticiraju prostituciju (Trstenjak, Kolaric). To su zaiste teške devijacije, koje zabrinjavaju i policiju i društvene vlasti, jer idu protiv čovjeka i protiv društva. Dolazi se tako do čudnog pitanja: jesu li pojedini religiozni pokreti uopće religiozni, vode li u transcendenciju i odgovaraju li zdravoj ljudskoj težnji religioznosti. Naime, hrana uvijek pomaže životu osobe i samo zdravu hranu zovemo hranom; ako je ona pokvarena i ako škodi organizmu, onda i nije hrana. Slično bi trebalo reći o religioznome području.

Ovakva nagla i opsežna pojava novih religioznih pokreta nije mogla ne zanimati Katoličku crkvu. Pogotovo kada mnogo puta lako vidimo antikršćanski karakter nove religioznosti (Devčić), zloupotrebljavanje Biblije (Šporčić), odlaženje mnogih katolika u te pokrete; u Južnoj Americi oko 600.000 katolika godišnje napušta Katoličku crkvu i prijanja uz jednu od sekta ili odlazi u protestantizam (Bogdan). S time se je stoga posebno pozabavilo nekoliko kongregacija Rimske kurije i izdalo dokument o novim religioznim pokretima (Bogdan). Toj se pojavi pristupa kao "znakovima vremena", kako je to svojedobno naglasio Ivan XXIII. i kao normu uzeo Drugi vatikanski. Oni su izazov Crkvi u naše vrijeme (Bogdan). Pitanje je naime zašto toliki katolici napuštaju Crkvu i ulaze u nove religiozne pokrete. Što bi trebalo učiniti da im Crkva pruži ono što traže: smisao života, iskustvo zajedništva, živu ljubav, snagu evanđelja. To je poziv na preispitivanje pastorala župe i biskupije i šire crkvene zajednice; na sustavan, stalan i poglavito biblijski odgoj u vjeri; na jasno izlaganje eshatoloških istina vjere; tada bi zacijelo manje tražili budućnost u tisućgodišnjem Božjem kraljevstvu ili reinkarnaciji (Bogdan). Govoreći o hrvatskom narodu Bogdan s pravom ističe kako je življena pobožnost prema Dj. Mariji veoma jako sredstvo protiv širenja ovih pokreta, jer oni odreda odbacuju Dj. Mariju. On ujedno predlaže da bi trebalo na planu naše HBK i pojedinih biskupija osnovati povjerenstvo za nove religiozne pokrete i sekte.

Katolička crkva usmjerena je dijalogu sa svim ljudima, pa prema tome i s novim religioznim pokretima. Ali u pravom dijalogu treba puno toga razlikovati da bi on koristio pojedincima i zajednici. O tome govori kardinal Arinze, a Zoccatelli, pošto je istaknuo princip dijaloga, govori o opasnostima koji se nalaze u pojedinim slučajevima dijaloga. To pak ne znači da ne treba ići u dijalog, nego treba znati procijeniti je li u danom času prigoda zrela za dijalog (Zoccatelli). Sve

naime, prema sv. Pavlu, treba pomagati izgradnji Crkve i vjernika; sve mora pomagati rastu ljudi.

Zbornik, dakle, daje veoma širok pogled na tematiku i navodi brojnu literaturu o novim religioznim pokretima. Jasno se vidi iz spomentuih tema kako je široko područje proučavanja na tom terenu i kako je teren veoma zahtjevan. Mi se u Hrvatskoj trebamo pripremiti za vrijeme nasrtaja tih novih religioznih pokreta (sekti), od kojih su već neki prisutni, a očekivati je da će s mirnim razdobljem biti sve veća njihova poplava. Teološka učilišta, HBK i pojedine biskupije trebali bi u tom smislu poduzeti određene korake dok još ima vremena.

Izdavaču, FTI, i uredniku, M. Nikiću, srdačna hvala što su u tako kratkom vremenu izdali Zbornik radova simpozija i pružili bogatstvo održanih predavanja našoj Crkvi i vjernicima na razmišljanje. Sadržaj je iznesen zbito i na stručan način te zahtijeva odgovarajuću spremu i zalaganje pri čitanju.

Josip Marčelić

RUSKA LAIČKA TEOLOGIJA

Konrad ONASCH, *Die alternative Orthodoxie. Utopie und Wirklichkeit im russischen Laienchristentum des 19. und 20. Jahrhunderts*, 14 Essays, Schöningh, Paderborn 1993., 220 stranica, DM 72,-.

Nakon sloma željezne zavjese, dokidanja marksističko-lenjinističke ideologije te konačnog raspada SSSR-a 1991. godine Rusija ne samo da se našla u situaciji da "eksterno" traži svoju poziciju u novim prilikama svjetskoga političkog (i privrednog) poretka, nego se, "interno" - kao često u povijesti - morala dati u potragu za "ruskom mišlju", odnosno "svojom dušom". Za samosvjesnog Rusa na sedamdesetogodišnjim "crvenim ruševinama" ona se treba tražiti i može naći u "pravoslavlju", točnije rečeno, u ponovnom oživljavanju pravoslavlja.

S tim u svezi (opet prema ruskoj interpretaciji) posebice, a katkad i isključivo neki "eksterni elementi" (različite sekte, tzv. katolički prozelitizam i unijatizam) priječe besprijekorni razvoj na tom planu. S druge pak strane, stidljivi pokušaji upućivanja na eventualne nedostatke ili pogreške u vlastitim redovima nikako da